

יהודים בשירות המשטר הנאצי

יהודים בשירות המשטר הנאצי

איש הברזל

גיא קרסל
אמיר חסון
עידן הוד
אושר פרחי

אדון לכלב

עדי בראגין
יהונתן קמחי
מור מורביצקי
בר לנקרי

SA - פלוגות הסער של המפלגה הנאצית

היטלר מצדיע לאנשי SA בצעדת הפגנת כוח בברלין, 1932

הארגון הצבאי של המפלגה הנאצית, פעל בגרמניה בשנים 1921-1934. ה-SA הורכב בעיקר מאנשי המעמד הנמוך - עניים, מובטלים וחסרי השכלה. ב-1933 ה-SA מנה כ-400 אלף חברים, פי 4 מגודל הצבא הסדיר של גרמניה באותה תקופה, עקב ההגבלות הצבאיות שהוטלו על גרמניה בחוזה ורסאי. ה-SA התאפיין בגישה פשיסטית וגזענית וטיפח בקרב חבריו רגשות עזים של שנאת זרים ולאומנות.

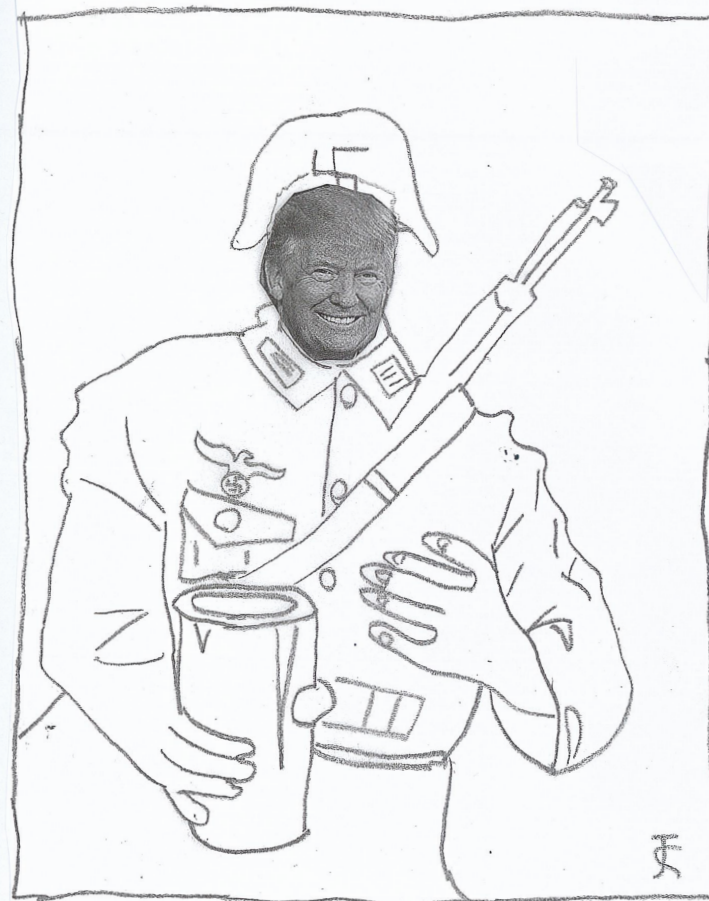
עד 1933 הארגון שימש את המפלגה הנאצית להפצת התעמולה הנאצית ולשיבוש פעולתן של מפלגות פוליטיות יריבות באמצעות הפעלת אלימות בכנסים שלהן והטלת טרור על תומכיהן. בכך סייע ה-SA להתחזקות המפלגה הנאצית ולעלייתה לשלטון.

בשנה הראשונה לשלטונו, היטלר השתמש בארגון כדי להשלים את תהליך חיסול הדמוקרטיה בגרמניה, אך הוא ראה בהם איום על שלטונו מאחר ואנשי ה-SA בראשותו של ארנסט רהם תבעו ממנו שייתן להם להשתלט על הצבא הגרמני ולממש את החזון הנאצי באופן מיידי ומוחלט. לבסוף החליט היטלר לחסל את הארגון ושלה את אנשי ה-SS לחסל את מפקדיו בטענה שהם תכננו מרד. אירוע זה כונה "ליל הסכינים הארוכות" (30.6.1934).

איש הברזל

Es ist Zeit~

flurein

בתקופת מלחמת העולם השנייה, 1939-1945, הקימו הנאצים בארצות הכבושות ובגרמניה מחנות ריכוז, מחנות אליהם נשלחו מתנגדי המשטר הנאצי, יהודים ועוד. באותן שנים הוקמו גטאות שהיו דרך ריכוז ואיסוף של יהודים בשכונות מופרדות ובהם רוכזו יהודים. במחנות הריכוז הנאצים מינו יהודים לתפקידי צבא על מנת שיעזרו להם לרסן ולשלוט ביהודים ובאסירים האחרים, מפקדים יהודים אלה נקראו קאפו. על פי חוקרים, במקרים רבים, בתמורה לשיתוף הפעולה שלהם הקאפו קיבלו מעמד בכיר בגטאות, יחס טוב יותר והרבה כוח. רוב הקאפו הסכימו למשרה כדי להינצל מגורלם האכזר והשתמשו בכוח שלהם כדי להרגיש חזקים ולרדות באסירים חדשים וחלק לקחו תפקיד זה על מנת להציל מאות יהודים מהנאצים האכזריים.¹

יעקב קוזולצ'יק (Yakov Kozalchik) היה אחד קאפו ואחד עם סיפור עשיר ומעניין מאוד. הוא נולד ב-1920 בעיירה קרינקי בפולין למשפחה של בורסקאים יהודים (עובדי עור).² היה איש שרירי אתלטי ועגלגל. כבר בגיל צעיר התבלט בזכות כוחו האדיר וגופו הרחב והשרירי. בגיל 7 הדחים את יהודי העיירה, כאשר נשא בשיניו דלי מים מן הבאר ועד בית-הוריו. הגרמנים נכנסו לקרינקי ב-12 לספטמבר 1939, אך כעבור כמה ימים הועבר השלטון בה לידי הסובייטים בהתאם להסכם מולוטוב-ריבנטרופ. בימי הכיבוש הסובייטי הולאמו העסקים הפרטיים בעיירה. פליטים יהודים רבים זרמו לקרינקי מאזורי מערב פולין. חלק הוגלו לסיביר וחלק נשארו בעיירה. מספר היהודים בקרינקי עלה לכ-4,000.

ב-28 ביוני 1941 הגרמנים כבשו את קרינקי. זמן קצר לאחר הכיבוש נרצחו כמה עשרות יהודים מחוץ לעיירה. יהודי קרינקי חויבו לשאת טלאי צהוב, ותנועתם הוגבלה. בפקודת הגרמנים הוקם יודנראט, והופקד בעיקר על גיוס עובדי כפייה יהודים ואיסוף דמי כופר. בדצמבר 1941 הועברו יהודי קרינקי לגטו. תנאי המחיה בגטו היו קשים, והיו בו אף מעשי רצח. ב-14 בינואר 1942 אסרו שוטרים פולנים 20 קצבים יהודים על סמך הלשנה שלגטו

¹ מתוך ויקיפדיה, ערך: <https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%A7%D7%90%D7%A4%D7%95>

² מתוך ויקיפדיה: https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%99%D7%A2%D7%A7%D7%91_%D7%A7%D7%95%D7%96%D7%9C%D7%A6%27%D7%99%D7%A7

הוגנבה פרה לשחיטה. לאחר שלושה ימי עינויים בכלא ביאליסטוק הם הוצאו להורג. כמו כן הוקם שירות סדר יהודי והועמד בראשו מתאגרף לשעבר, יעקב קוזולצ'יק (Kozolchik) שמו. לפי עדויות מאוחרות, כאשר נכנסו הגרמנים לעיירה נמצאה פצצה במשקל 100 ק"ג שלא התפוצצה באחד הבתים, וקוזולצ'יק הרים אותה ונשא אותה אל מחוץ לעיר. הגרמנים ראו את הפגנת הכוח המרשימה הזאת ומינו אותו למפקד המשטרה היהודית בקרינקי. בנובמבר 1942 חוסל גטו קרינקי שבפולין, וכל היהודים שבו, ביניהם אשתו ושני ילדיה הקטנים של קוזולצ'יק, נשלחו להשמדה בטרבלינקה שהיה אחד משלושת מחנות ההשמדה הגדולים ביותר, שהופעלו על ידי האס אס.

הוא נשלח לפקד על מפעל שעבדו בו 350 יהודים למכונת המלחמה הגרמנית ואז הוצב באושוויץ, מחנה הריכוז וההשמדה הגדול ביותר שבנו הנאצים במלחמת העולם השנייה, בבלוק 11 שייעודו הבלעדי היה להוות מבנה לצורך ענישת אסירי המחנה בעינויים ששם יעקב הוצב כתליין של הבלוק ומאכיל האסירים.

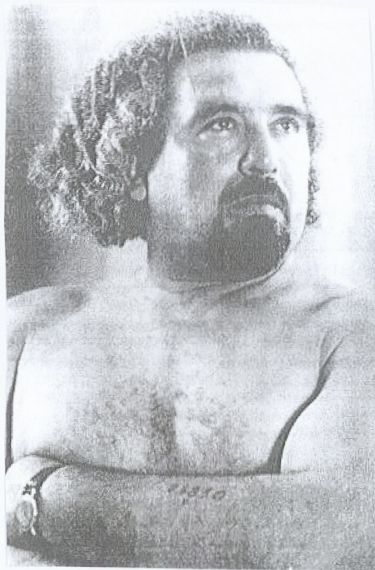
לפי עדויות רבות הפיכתו לקאפו הייתה הדרך של יעקב לעזור לחלשים שלא יכלו להגן אל עצמם ולא כדי להציל את עצמו, הנה אחת מהעדויות המוכיחות על כך.

יום אחד פנו האסירים ליעקב בבקשת עזרה וזה נתן להם לחם ומשחה להקלת כאבים. "אפילו אנשי ס. ס. בעלי דרגות שונות, פחדו מפניו. טוב-לב היה ורך כלפי ילדים יהודים, ולא פעם זכינו לקבל ממנו סוכריות".

באותו זמן ניצב יעקב מול דילמה מוסרית קשה. להשתמש במעמדו החדש על מנת לשפר את חייו ולדאוג לעצמו כדי לשרוד את המלחמה או להשתמש בכוחו ומעמדו החדש על מנת לשפר את חיי האסירים ולעזור לחפים מפשע תוך כדי סיכון ענקי לחייו ולחיי אחרים אבל בסוף בחר בבחירה האצילית ובחר להציל יהודים תוך כדי סיכון חייו באופן גורף.

יעקב סייע בסתר לאסירים ושיפר את מצבם ואף סייע במרד האסירים באושוויץ ב-1944 שסוכל בסופו של דבר. יעקב שרד את השואה ועלה לארץ 1946 והופיע בארץ בקרקסים ותחרויות האבקות תחת השם איש הברזל.

ב-1946 פורסמה כתבה בעיתון "הארץ" שיעקב עזר לנאצים לחסל יהודים ושיתף פעולה באופן מלא עם הנאצים, קוזולצ'יק לא הועמד לדין. קוזולצ'יק הרגיש נטוש על ידי אלו שזכו לעזרתו וכל מי שהיו מודעים לפעילותו בבלוק 11 במחנה אושוויץ. מאיר אלדר, סופר

שעקב אחרי סיפור חייו של יעקב, סיפר שיעקב נפטר משיברון לב ב- 1953 בביתו בן 51, ורק ב- 2005 הוצבה מצבה על קברו.

למרות שהיו הרבה סיפורים שקוזלצ'יק היה פעיל בהשמדת היהודים, הרבה עדויות ואנשים תומכים ומספרים שיעקב עזר ואף חילץ יהודים רבים מהשמדה ושהכתבות הן שקר גדול שהשמיץ את שמו של יעקב. זאביק לירון, ניצול אושוויץ, אמר שהוא יותר ממכיר את יעקב, זאביק מספר: **"הוא הציל אותי ממוות"**... ואז סיפר שבעודם ממתינים להוצאתם להורג הגיע יעקב לתא בו הם היו כלואים, חיבק אותם ובישר להם שלמחרת הם עוזבים חזרה הביתה. אדלר הוסיף: "שמעתי את זאביק מוסיף שבביקור שביצע לאחר המלחמה בבית 11 יחד עם אשתו הוא סיפר לה את סיפורו של יעקב, הם חיפשו יחד את שרטוט דיוקנו על דלת תא 21 ולפתע מבקר נוסף מגיע. מופיע איש חיל האוויר, ניצול אושוויץ שמספר לי שחייו ניצלו בזכותו של יעקב קוזלצ'יק."

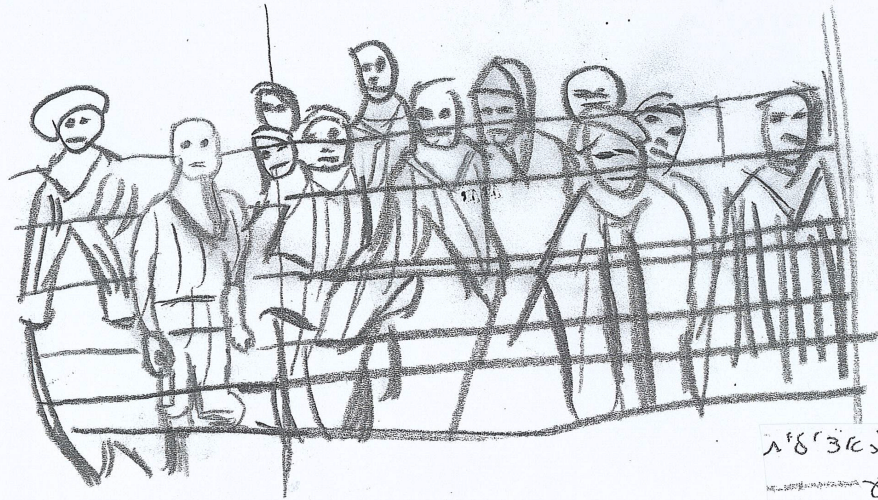
איציק שקד, בנו של יעקב שלא הכיר את אביו, גילה בגיל 60 מי אבא שלו היה והיה מזועזע מסיפורי הסרק והשקר והוא הפיק סרט תיעודי כדי לטהר את שם אביו. לפני כתשע שנים, בזמן נסיעה במכוניתם, מחיפה עד אביב "לפגוש חברים", מירית, אשתו של איציק שקד, הטילה פצצה. איציק שקד מספר: "היא אמרה לי 'מצאתי את אבא שלך ומצאתי אנשים שהכירו אותו, ואתה הולך לפגוש אותם עכשיו.'". שקד היה אז בן 60. מאז ומעולם חשב שהוא יתום. מאמו התייתם בצעירותו ועל אביו לא ידע כמעט כלום - האם, שבכלל לא נטתה לדבר על העבר, לא נידבה פרטים. "שקד ידע שכמוהו, גם אביו היה גבר גדול, גבוה וחזק". עדות נוספת אשר לא קשורה לבנו של יעקב היא זיכרונותיו של אברהם סופר, קומוניסט יהודי ניצול שואה ולפיו דבריו של אליהו קושניר, ניצול מבית 11 במחנה אושוויץ, נהג קוזלצ'יק להציל יהודים, ולעתים "לקנות" את חייהם מהגרמנים תמורת שוחד. עדות זו מוכיחה את אופיו האדיב של יעקב המתואר על ידי משפחתו ועל האי צדק בהאשמתו.

מקורות המידע שהשתמשנו בהם הם: ויקיפדיה, הארץ, תרבות.

אדם שחייב להחזיר ולשכנע זה אינו חייב לזר בכנס. הכרתנים חסידים את החוקים
 פאפא הסביר לי את זה, אבל לא הבנתי.
 עדות של אדמונד יעקובסון בן 9

מלחמה
 היסטוריה-2
 1945-1947
 ינואר
 קלוק 17
 אושוויץ
 כתיב

הספדו של דבר החר בקרב לבאצ'ט
וי'כן את חיו שם ופי' שמע

השורר אריה לייבוביץ

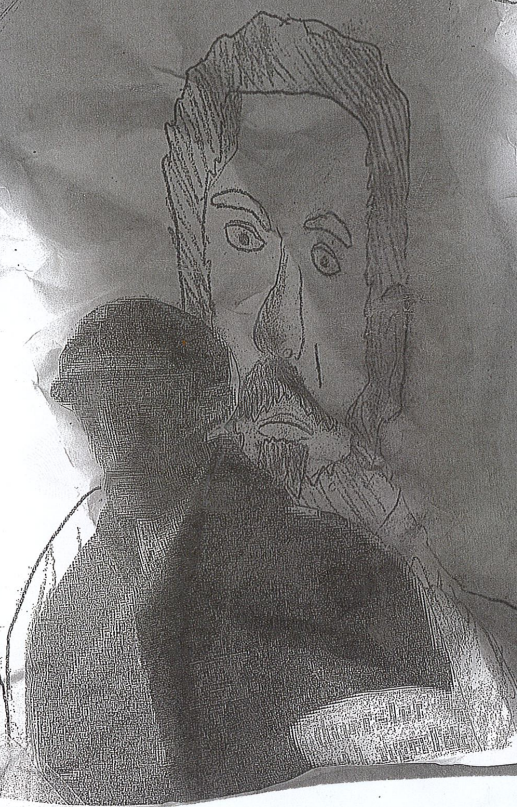
הגרמנים נכנסו לעיירה קרינק. שבה נולד ינקב. כאשר נמצאה פצצה במשקל 100 ק"ג שלא התפוצצה באחד הבתים. הרים אותה ונשאו אותה אל מחוץ לעיר. הגרמנים התרשמו מחוזקו וחיינו אותו "בומבסראג" - "נושא הפצצות".

הוא הציל אותי ממוות! ... ואז סיפר שבעודם ממתנים להוצאתם להורג הגיע ינקב לתאם הם היו כלואים (צאצא) נצול אשוחץ בבלוק 11

חיבק אותם ובישר להם שלמחרת הם עוזבים

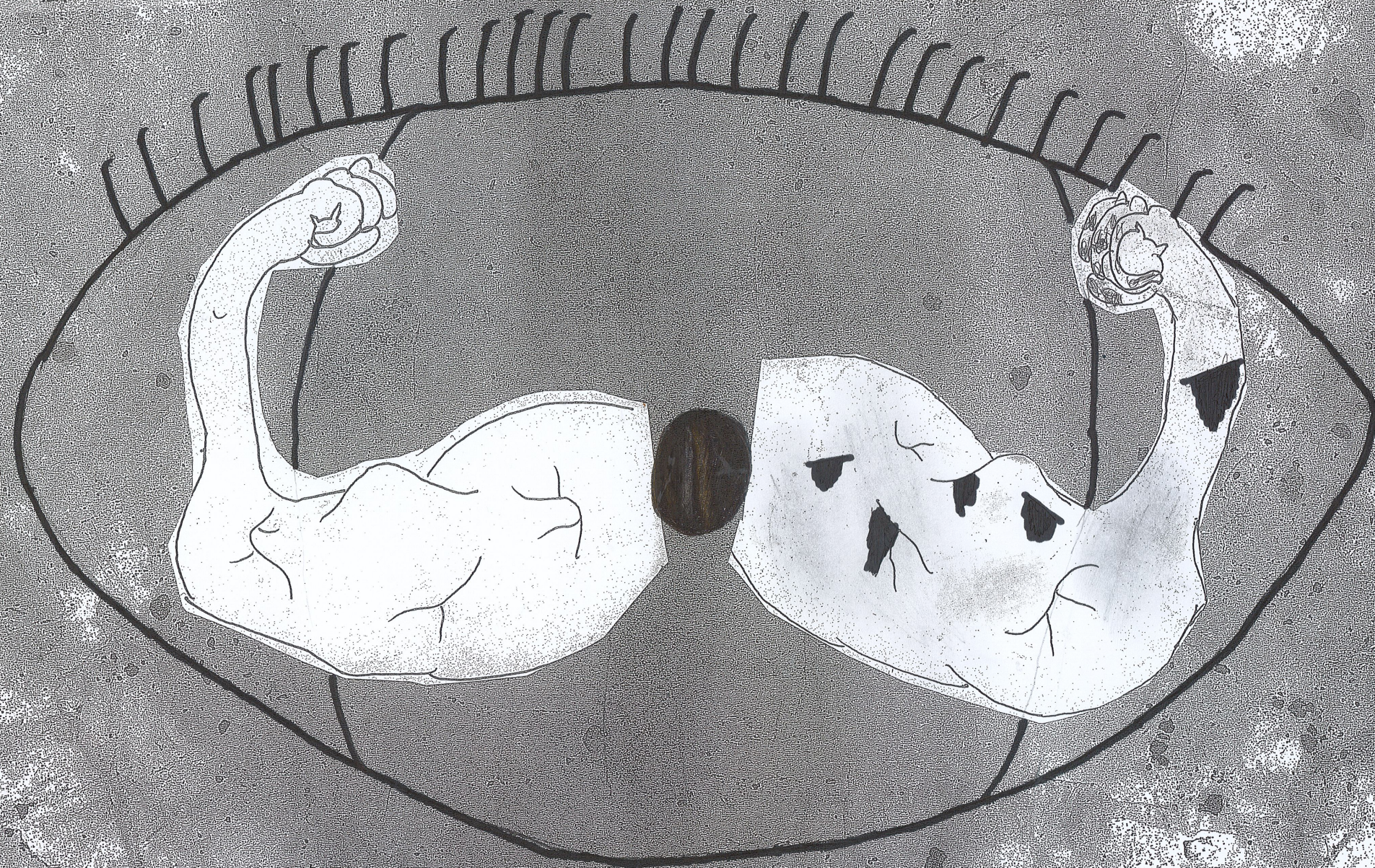

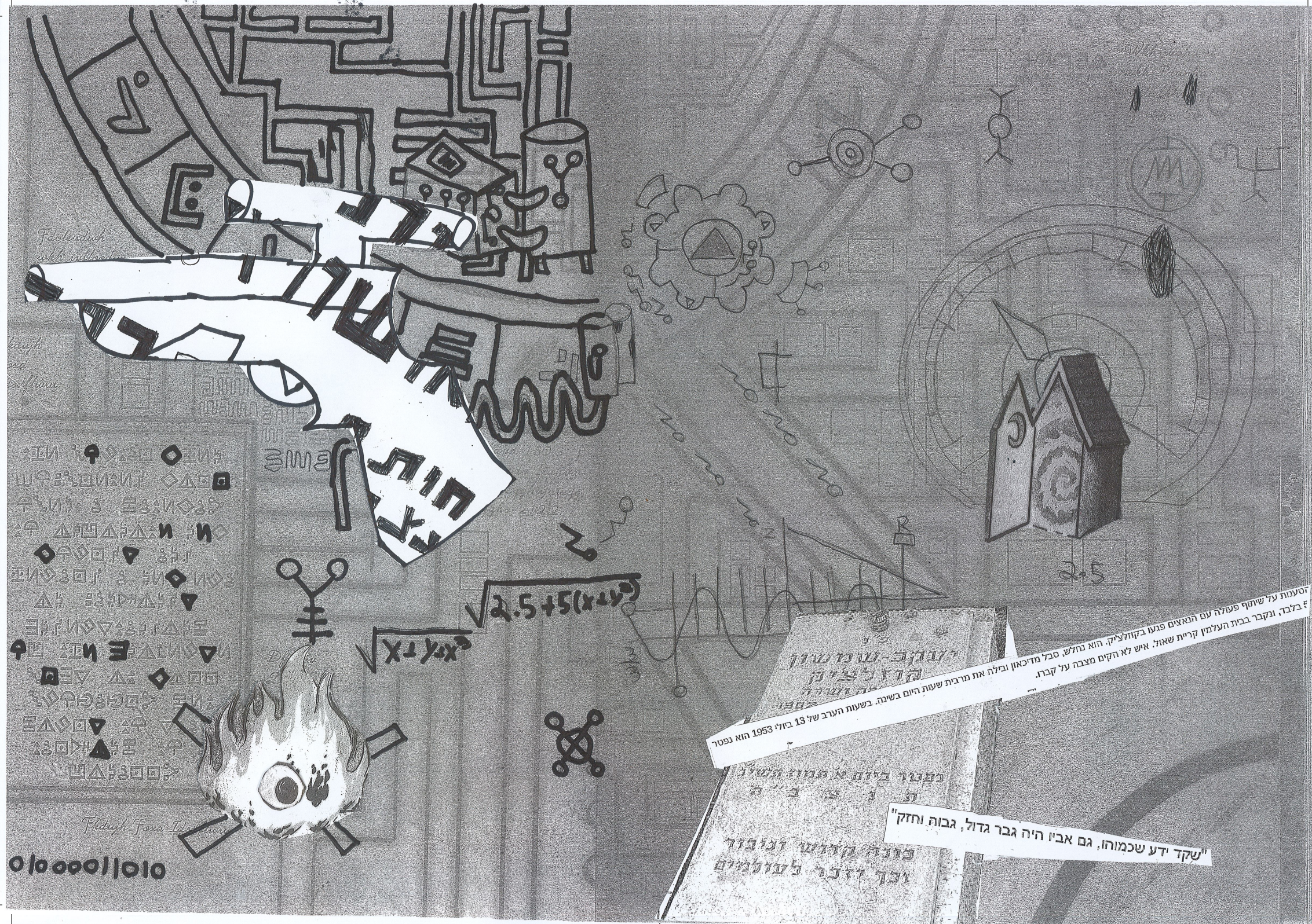
הגבור איוון המשל

נהג קודצ'יק להציל יהודים, ולעתים "לקחות" את חייהם מהגרמנים תמורת שוחד

שוב לב היה ורך כלפי יתדים יתדים / ולא פעם פינו לקבל מלמט סיכריות

הנהגת המיד
באושרו'א!

חותם
נצחיים

גבורה

לפעול
בגלוי

הצלח
חיים

פחד

מזוות

איש לא ישכח
הולכי

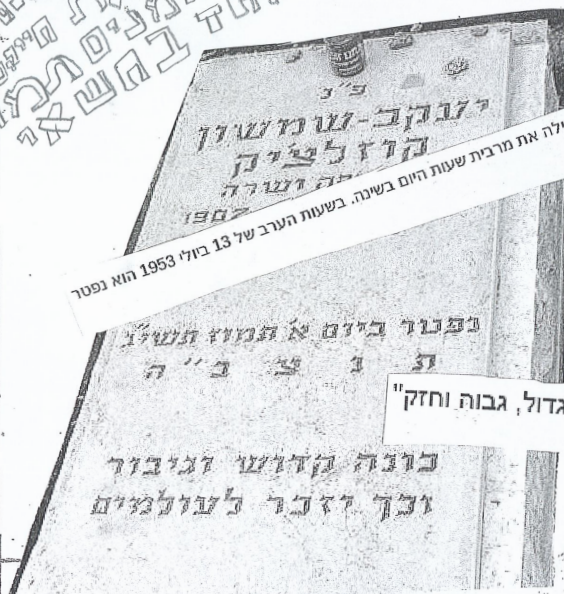
תוצאות
והשלכות

יעקב קולצ'יק
נפטר ב-1953
מדיכאון

הגניב
אופל

מקל להציל
יהודים ולצדק
לחיות את חיים
להגותם תכלית
שוהד בהשגת

טענות על שיתוף פעולה עם הנאצים פגעו בקולצ'יק. הוא נחלש, סבל מדיכאון וביולה את מרבית שעות היום בשינה. בשעות הערב של 13 ביולי 1953 הוא נפטר בבלבד, ונקבר בבית העלמין קריית שאול. איש לא הקים מצבה על קברו.

רק ב-2005
דוקמה מזהה
88 קברו

2005
המסא

סוף חילופי - יעקוב קוזלצ'יק

בשנת 1943 ניצב יעקוב קוזלצ'יק, קאפו יהודי במחנה העבודה, בפני דילמה מוסרית קשה. המצב של היהודים במחנה ושל קוזלצ'יק עצמו היה קשה מאוד. רבים מתו מתשישות בשל עבודות הפרך, הרעב, המחלות, הצפיפות ותנאי ההיגיינה הירודים. קוזלצ'יק הדהים את הנאצים עם כוחו ועוצמתו כשהרים פצצה שהוצבה בעיירה שהשתייך עליה, קרי נקי. בעקבות כוחו המדהים בחרו בו הנאצים לקאפו. קוזלצ'יק יכל להציל לעצמו את החיים ולסדר את עצמו מכול הבחינות, אך בכול זאת בחר להציל יהודים. הוא עזר לחלשים עם פיסת לחם ומשחה להקלת כאבים. אנשי ה-ס.ס פחדו מפניו.

בשנת 1942 חוסל גטו קרי נקי שבפולין, היהודים שכללו את אשתו ושני ילדיו של קוזלצ'יק נשלחו להשמדה בטרבלינקה. קוזלצ'יק החל לפעול בגטו אושוויץ כתליין ולחלק אוכל לאסירים. הוא עזר לאסירים בסתר ושיפר את מצבם, ואף סייע למרד האסירים באושוויץ שסוכל. קוזלצ'יק שרד את השואה, והתחיל לעבוד בקרקס בתור איש הברזל.

בעזרת עושרו הרב, יצר קוזלצ'יק בית תחומי לילדים שעסקו בספורט, מדע, ותקשורת. בית התחומי הופץ בכול חלק הארץ, והמון נערים וילדים הגיעו. קוזלצ'יק קיבל חלק מפרסי אהבת המדינה.

סוף חילופי - יעקב קוזלצ'יק

"יעקב היה קאפו במחנה ההשמדה באושוויץ בבלוק 11 הוא נולד ב-1902 13 ביוני וחי עד 1953, היה איש שרירי אתלטי ועגלגל. יעקב נולד בעיירת קרינקי בפולין למשפחה של בורסקאים יהודים (עובדי עור). כבר בגיל צעיר התבלט בזכות כוחו האדיר וגופו הרחב והשרירי. בגיל 7 הדהים את יהודי העיירה, כאשר נשא בשיניו דלי מים מן הבאר ועד בית-הוריו. בשנת 1941 נכנסו הגרמנים לעיירת קרינקי, שבה נולד. כאשר נמצאה פצצה במשקל 100 ק"ג שלא התפוצצה באחד הבתים, הרים אותה קוזלצ'יק ונשא אותה אל מחוץ לעיר. הגרמנים ראו את הפגנת הכוח המרשימה הזאת ומינו אותו לקאפו.

זה קרה מספר ימים לפני המרד באושוויץ, עוד לפני שהוא בכלל תוכנן אני הרגשתי שאני לא יכול יותר לעזור ליהודים בסתר, שאני חייב לעשות שינוי כי המצב בבלוק מחמיר מיום ליום ואפילו עם סיועיי ליהודים בבלוק. כל יום אני מתחלחל מהצרות ומהייסורים ואני מתקשה לישון לצלילי בכי אחי. בעוד שלושה ימים יגיעו 160 יהודים למחנה בעקבות אקציה בגטו ורשה. החלטתי שזאת ההזדמנות שלי לעשות שינוי אחת ולתמיד. זאת בחירתי מרצוני, אני מודע להשלכות של המעשה שאעשה. התחלתי להפיץ שמועות ברחבי המחנה לאסירים להיות מוכנים למשלוח ולאגור אומץ כי מרד עומד להגיע. עם כמה אסירים תכננתי תכנית מדוקדקת לפעולת המרד שלא אוכל לפרט עליה מכיוון שאני חושש שמישהו ימצא את המכתב הזה אבל אם הכל ילך כמתוכנן 160 יהודים יצליחו להימלט מהשמדה וימצאו את האוכל והמים שהחבאתי ביער ויצליחו להינצל. בנוסף, אם הכל ילך כמתוכנן אסירים נוספים עשויים להצליח לברוח. אני מקווה שהכול ילך כמתוכנן. כאן יעקב קוזלצ'יק רושם בפעם האחרונה."

יום שמירה G345: דיווח יומי מגבולות המחנה (פולקר דל).
היום השחור.

בבוקר נקבעו המשמרות של המפקחים שילוו את האסירים החדשים להשמדה. אחד מהם היה הקאפו יעקב קוזלצ'יק שביקש אישור מיוחד להצטרף למשמרת מכיוון שקרוב משפחה שלו נמצא על המשלוח והוא קיבל אישור מהאחראי. 13:45 המשמרת הכוללת 6 אנשים כולל יעקב. הרכבת אמורה להגיע עוד רבע שעה. בינתיים הכל נראה רגיל. אני הוצבתי למשמרת ההשגחה היומית, כאשר הרכבת נראית באופק בשעה 13:57, הכל היה נראה רגיל, עד הרגע בו נעתקה נשימתי. לפתע הקאפו קוזלצ'יק מתחיל להכות את הקצינים הנאציים במקום עד לעלפון. לקצינים לא היה סיכוי קלוש נגד האיש אדיר הממדים והחזק.

אני נדהם מהבגידה המפתיעה הזאת שלוקח לי זמן להבין מה קרה אני ממהר ליצור קשר עם האחראים במחנה ואז, עוד לפני שדפיקות הלב מתחילות לרדת אני מוכה בשוק פעם נוספת. אני

סוף חלופי - יעקב

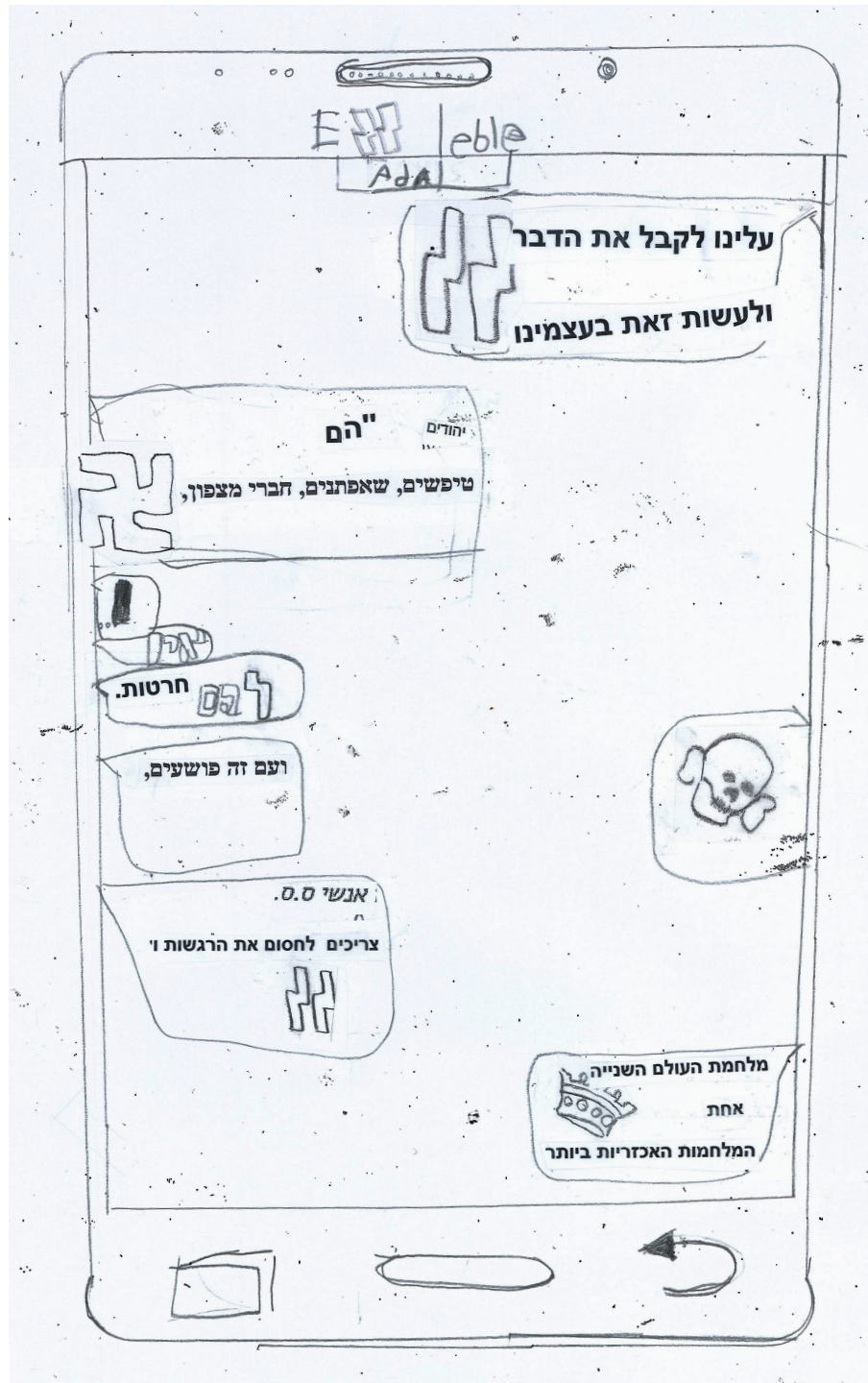
השמועות שהיו באושוויץ סיפרו על אדם ששיתף פעולה עם הגרמנים, והיה פעיל בהשמדת היהודים.

מנגד, עדויות רבות של יהודים מבלוק 11 העידו כי יעקב עזר ליהודים. בן אחד אמר שיעקב הציל יהודים אבל בתמורה לכסף הקטן שהיה להם.

בעזרת הכסף שהיהודים הביאו לו הוא שיחד גרמנים שיקנו תרופות כדי להביא ליהודים. ובכסף הקטן שנשאר ליעקב הוא קנה ממתקים קטנים לילדים אבל הילדים לא לקחו ממנו, כי פחדו ממנו.

ואז הגרמנים שהוא שיחד הלשינו עליו והוא הוצא להורג.

כאשר הוצא להורג, כל היהודים שהוא עזר להם, עמדו דום במחנה לזכרו, במשך 2 דקות, והוא זכה להערכה על עזרתו למען הצלת יהודים תוך סיכון עצמי.

מחנות הריכוז

מחנה השמדה

מחנות השמדה היו מתקנים שהוקמו על ידי גרמניה הנאצית במהלך מלחמת העולם השנייה בפולין. מטרתם הייתה להשמיד יהודים וקבוצות אחרות. המחנות החלו לפעול בסוף 1941, כחלק מתכנית "הפתרון הסופי". מחנה ההשמדה הוא אמצעי להרג המונים שבא להחליף את שיטת הירי לבורות, שיטה שהתגלתה כאיטית, לא יעילה ופומבית מדי. במקרים מסוימים, שיטת הירי העיקה נפשית על חיילים גרמנים שהשתתפו ברצח, או שהיו עדים לו, ולכן נעשה מאמץ למצוא שיטה טובה יותר. היהודים נשלחו מהגטאות למחנות ההשמדה באופן מאורגן, שם אלה שלא עברו את הסלקציה הוכנסו לתא סגור הרמטית, אליו הוזרם גז רעיל. כעבור זמן קצר כולם מתו. הגרמנים הפעילו מערכת הטעיה והונאה, כדי להסתיר את עצם ההשמדה מהקורבנות, מהאוכלוסייה המקומית וגם מגורמי ממשל גרמניים שלא היו מעורבים ישירות. מחנות ההשמדה נראו מבחוץ כמחנות עבודה או מחנות ריכוז, תאי הגזים הוסוו כמקלחות וחדרי חיטוי. במחנות ההשמדה של הנאצים נרצחו כ-3,500,000 יהודים ומאות אלפי צוענים ואוכלוסיות נוספות. מחנות השמדה סייעו לנאצים להגשים את השמדת העם היהודי. מחנות ההשמדה הגדולים היו: אושוויץ, חלמנו, בלז'ץ, סוביבור, מיידנק וטרבלינקה.

מחנה הריכוז בוכנוואלד לאחר שחרורו על ידי בעלות הברית (עומד - הסופר אלי ויזל)

הכניסה למחנה ההשמדה אושוויץ בירקנאו, פולין ב-1945

מחנות ריכוז הוקמו בגרמניה זמן קצר לאחר עליית הנאצים לשלטון. מחנה הריכוז הראשון היה דכאו, שהוקם ליד מינכן, מיד לאחר עליית היטלר לשלטון ב-1933. מחנה הריכוז הוא מתקן כליאה רחב ידיים, שנועד תחילה ליריבים מדיניים של המשטר ונרדפים מסיבות חברתיות או גזעיות. (אסירים פוליטיים שבויי מלחמה, יהודים, צוענים, פושעים, הומוסקסואלים, זונות ועוד). ככלל, סיכויי ההישרדות של אסירים ממערב אירופה, מגרמניה ואוסטריה היו גבוהים יותר לעומת שאר האסירים שרק מעטים מהם שרדו. לעתים שימשו המחנות למספר מטרות, ולעתים הוחלף ייעודם במהלך הזמן. פעמים רבות, גם אסירים במחנות הריכוז הורעבו והועבדו בפרך עד מותם. בחלק מהמחנות הוקמו מפעלים לעבודות כפייה, מעבדות לניסויים בבני-אדם (בהן נבדקו אפשרויות של עיקור המוני או של מידת סבילותו של האדם לקור ולמחלות), ומרכזי השמדה.

ריכוז היהודים הנו השלב השלישי בתהליך שלמדנו: יהודים- מאמנציפציה להשמדה.

אדון לכלב¹

אדון לכלב¹

הנאצים עלו לשלטון בגרמניה בשנת 1933 ושנה לאחר מכן בשנת 1934 הוקם מחנה הריכוז הראשון בדכאו שייעודו הראשוני היה לכלוא פעילים פוליטיים גרמנים קומוניסטים, סוציאליסטים וליברלים שנחשבו מתנגדי המשטר ומחנות ריכוז אחרים נעצרו הומוסקסואלים, על אף שמספר בכירים נאצים היו כאלה בעצמם.

ב-1939 היטלר כובש את פולין ומתחילה מלחמת העולם השנייה. יהודים מכל הארצות הכבושות נשלחים לגטאות ולמחנות כפייה ועבודה. במחנות אלו ממונים יהודים לתפקיד קאפו, כינוי שניתן בתקופת השואה לאסיר שמינו אנשי ה-SS. הקאפואים היו אחראים על המשמעת והעבודה של האסירים במחנות העבודה, מחנות שנועדו לניצול בכפייה בהם האסירים עבדו קשה עד מוות. עבודתם שימשה את גרמניה הנאצית, לעתים נאלצו הקאפואים להשתמש בכוח ובאלימות שהטילו אימה במחנות. רוב אנשי הקאפו היו שנואים על האסירים וכאשר כינו אדם בשם קאפו, התכוונו שאותו אדם משתף פעולה עם הנאצים.

על פי מחקרים היו קאפואים שניסו לעזור כמה שאפשר לאסירים והיו כאלו שניצלו את מעמדם וירדו לשפל המדרגה ונודעו באכזריותם.

יעקב הוניגמן שימש קאפו במחנות העבודה גריידיץ, פאולבריק ורייכנבך. האישומים נגדו היו **מהחמורים ביותר שנשמעו בישראל**, הוניגמן היה בן 33 כשהועמד לדין.

כתב האישום נגד הוניגמן כלל פשעים כלפי האנושות, רצח, פציעת אסירים, מכות קשות בעת שהתפללו, חיכו בתור לאוכל, שנאלצו לרוץ עירומים בשעת סלקציה, לקיחת אוכל, גרימת חבלות חמורות לאסירים וכו'. למרות שזוכה מצא בית המשפט את מעשיו אכזרים הסנגור של הוניגמן טען כי לא ניתן להאשים את הוניגמן, מאחר ו"כל דבר שאנוש עושה הוא אנושי, וזה כולל אפילו רצח, כי יצר לב האדם רע מנעריו. כל מקרה שאדם נותן מכות למישהו, האם זהו מעשה נגד האנושות או מעשה לא אנושי?"

"היה סדיסט, מסוכן, לא היה דומה לוי"²

עדויות רבות נשמעו במשפט נגדו ובעדו של הוניגמן. העדות הכי קשה הייתה של מנדל קליידר, שסיפר כי כאשר הגיע למחנה גריידיץ קליידר הוזחר על-ידי אחיו שלא ליפול בידיו של הוניגמן. קליידר סיפר, כי ראה במו עיניו במחנה פאולבריק כיצד הוניגמן מכה באכזריות יהודי הולנדי שסבל משלשול, לא הצליח להגיע בלילה לשירותים ולכלכך את המדרגות ברציף. **לא היו שם גרמנים בסביבה, הדגיש, כי הללו שמרו רק מחוץ למחנה.**

עדות נוספת המחזקת את דבריו של קליידר הייתה של שלמה ברבר, יהודי אשר הכיר את הוניגמן ממחנה גריידיץ, והעיד כי: "...כשירדו למטה נשמעו צעקות איומות מהחדר. ואני מדי פעם בפעם ניגשתי לחלון והצצתי; לעמוד בקביעות לא יכולתי מפאת הצעקות האיומות. וכשהצצתי ראיתי כיצד השלושה מרביצים ההולנדים שהיו מתפתלים מהמכות ונזרקים מהאחד לשני. לאחר חמש-עשר דקות השתתקו הצעקות. הצצתי מהחלון וראיתי שהשניים מוזנחים על הקרקע ומכוסים בשמיכה." ברבר הוסיף, כי באותו לילה העירו הקאפוס את האסירים בשעה שתיים ונתנו להם מרק קמח [כנראה דייסה].

יוסף אנגל אשר נתקל בהוניגמן בפאולבריק העיד כי: "זה היה בליל שבת אחד. עמדנו קבוצה להתפלל, כי כן תמיד נהגנו להתאסף בחדר הכללי להתפלל. והנה באותו ליל שבת הופיע ה**רוצח המקצועי היושב כאן**³, עם השוט שבידו החל מרביץ בכולנו על ימין ועל שמאל ללא כל אבחנה."

יוסף גרינגס זכר את הוניגמן כקאפו בגריידיץ. לדבריו, הוניגמן לא היה יוצא דופן לרעה - אבל משום שכמעט כל הקאפוס היו מצליפים בשוטיהם ובדרך כלל פנו אלינו הקאפוס כאדון לכלב. לטענת גרינגס, **'אלמלא ידם החזקה של הקאפוס, כי אז היו עוד יהודים נשארים בחיים'**. שלמה ברבר הכיר את הוניגמן מגריידיץ.

גם קובה רוזנצווייג: **"היה סדיסט, מסוכן, לא היה דומה לו.** היה מתהלך עם שוט והיה מכה ללא סיבה."

¹ מתוך עדותו של יוסף גרינגס: "בדך כלל פנו אלינו הקאפוס כאדון לכלב"
² מתוך עדותה של קובה רוזנצווייג

מנגד, הווייגמן הביא את הייק הסנגור שלו כעד הגנה ואתו שורה של ניצולים שהיו עם הווייגמן במחנות. ניצולים אלו טענו שהווייגמן עשה הכל כדי להתחשב באסירים, שלא הכה אותם במוט ובאכזריות, שלא העיר אותם מוקדם, ושלא רצח. עד ההגנה ישראל לנגר התפרץ ואמר: "מהנאשם לא ראינו כל רע, הוא היה מרשה לאבי להיכנס לצריף להתפלל והיה מקל עליו בשל גילו". לנגר הוסיף שהווייגמן היה מכה אסירים רק כשהיה הכרח, וגם אז- בעיקר בידו ולא בשוט.

גם העד פלדמן העיד לטובתו של הוויגמן באומרו כי: "במשך כל זמן היותי במחנות, לא שמעתי כי הנאשם גרם למותו של מישעו", הוויגמן העביר אותי לעבודה קלה יותר במחנה אחר לאחר שחליתי.

ניצול נוסף היה איתמר לוביצקי שהעיד כי ראה "כיצד הוויגמן מסרב תחילה לקבל את תפקיד הקאפו ומסכים רק לאחר שכנוע מצד אחד השוטרים. הנאשם גם לפעמים הרביץ מכות אבל לא בצורה אכזרית".

השופט ראה שהמצב מתחיל לרתוח באולם ואמר: "אנו הגענו לכאן כדי לברר בצורה מקיפה ויסודית את החשדות המיוחסים לנאשם יעקב הוניגמן, ורק לאחר מכן לקבוע מה היה טיבי מעשיו, אפשר להמשיך".

הרבסט, שעבד תחת פיקודו של הווינגמן, טען בעדותו כי "הווינגמן לא הכה איש ללא סיבה, הוא לא הכה על ימין ועל שמאל ללא אבחנה, הוא לא העיר את האסירים שעתיים לפני הזמן, אם היה בלגן בזמן חלוקת האוכל הוא היה מכה קצת, לא היה לו קשר לרצח שני ההולנדים הבורחים". להפך, אמר הרבסט, הווינגמן עזר לו ולבנו בזמן העבודה וסייע גם לאסירים אחרים להשיג מנות מזון כפולות.

במהלך משפטו של הוויגמן, הביא הייק הסנגור של הוויגמן עדי הגנה, שורה של ניצולים שהיו עם הוויגמן במחנות, שטענו שהוויגמן עשה הכל כדי להתחשב באסירים (שלא הכה אותם במוט ובאכזריות, שלא העיר אותם מוקדם, שלא רצח ושלא לקח להם את האוכל: דברי העד פלדמן: "במשך כל זמן היותי במחנות, לא שמעתי כי הנאשם גרם למותו של מישוהו", הוויגמן העביר אותי לעבודה קלה יותר במחנה אחר לאחר שחליתי.

לאחר דבר העדים הגיע תורו של הוניגמן להגיב:

"מעודי לא הכיתי עצור על שלא התעורר ושלא ירד בזמן", הצהיר הווינגמן.

"לא היה הגרמני מרשה לאף עצור לעזוב השורה [בדרך לעבודה] כדי ללכת לגנוב תפוחי אדמה. לא ראינו דבר כזה. כשמישהו רצה להרים זנב סיגריה, היה הגרמני ניגש מיד ומכחו. לא היה לי מקל או שוט בעבודה".

ללאחר שנה של משפט, ב-27 בינואר 1952, יצא זכאי מעונש מוות ובמקום זה קיבל רק 8 וחצי שנות מאסר.

לסיכום, מתוך העדויות הרבות בספר "קאפו באלנביי" ניתן להבין כי הדילמה עמה התמודד יעקב הוניגמן הייתה מאוד מורכבת.

לפי מנדל קליידר ועדים נוספים, הוא היה מאוד אכזרי אבל לפי הרבסט ועדים נוספים, הוא היה דווקא רחום.

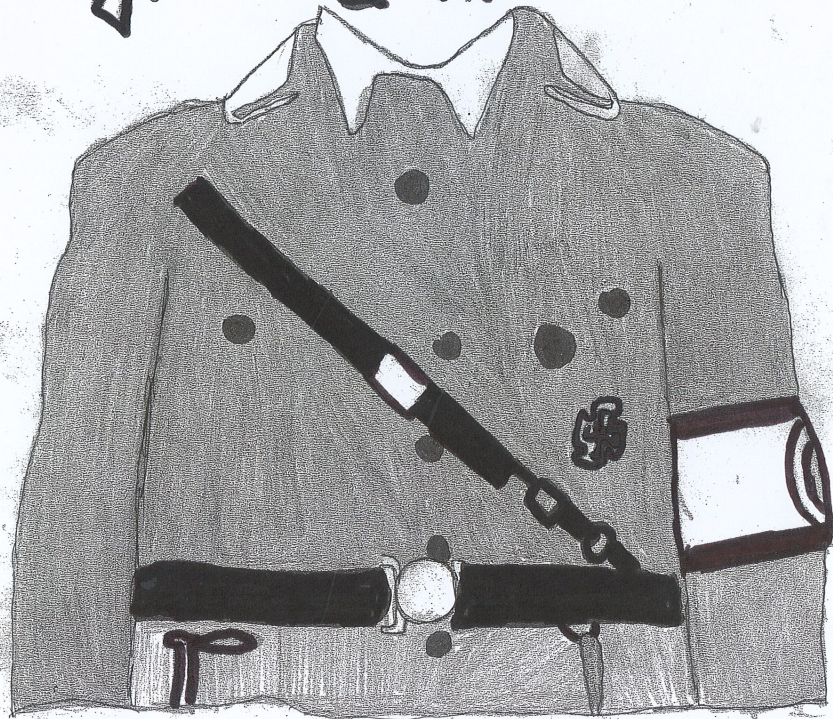
ביבליוגרפיה:

1. מונחן אתר ויקיפדיה, קאפו : ערך
<https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%A7%D7%90%D7%A4%D7%95>
 2. הספר קאפו באלבני מתאר : איתמר לוי, חוצאת ; יד יצחק בן צבי ירושלים, שנת :
 2015
 3. מונחן אתר תולדות, ערך : קאפו
lib.toldot.cet.ac.il/pages/sub.asp?kwd=4799
- <http://lib.toldot.cet.ac.il/pages/item.asp?item=8393%20%20%20%20%20%20%20&kwd=4799>
<https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%94%D7%A9%D7%95%D7%90%D7%94>
- <http://www.haaretz.co.il/news/education/premium-1.2801369#lib.toldot.cet.ac.il/pages/item.asp?item=8393%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20%20&kwd=4799>
<https://he.wikipedia.org/wiki/%D7%94%D7%A9%D7%95%D7%90%D7%94>
<http://www.haaretz.co.il/news/education/premium-1.2801369>

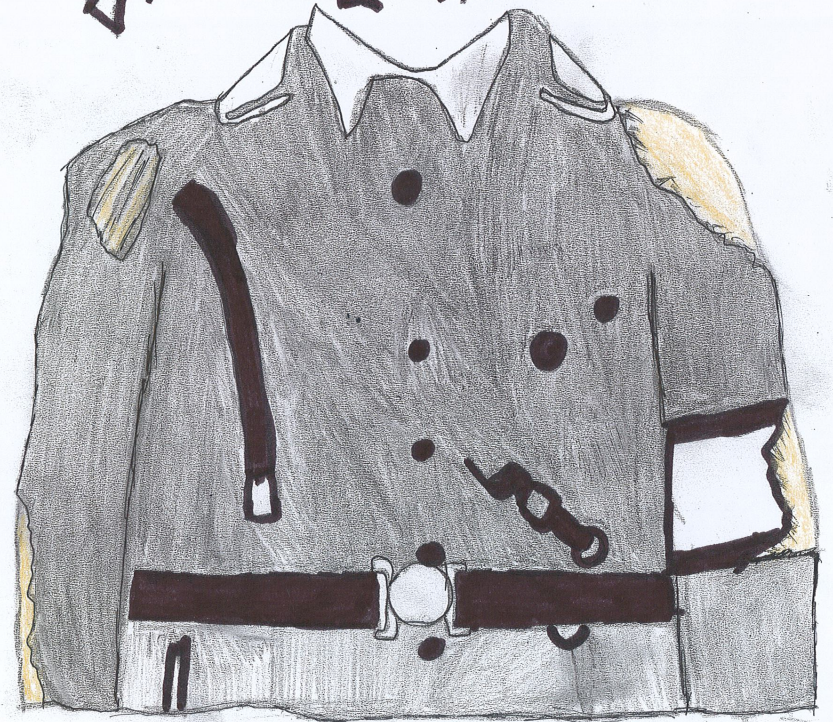
وَمَا يَكْفُرُ الْإِنْسَانُ
بِمَا كَسَبَ
وَمَا يَكْفُرُ الْإِنْسَانُ
بِمَا كَسَبَ
وَمَا يَكْفُرُ الْإِنْسَانُ
بِمَا كَسَبَ

היכל הולל ליד
מזרים

היכל הולל ליד
מזרים

סוף חלופי - יעקב הוניגמן

בחורף 1942-1943, ניצב יעקב הוניגמן, קצב יהודי בפני דילמה מוסרית קשה. הוא נאלץ לבחור בין שתי אפשרויות: הראשונה - לקחת על עצמו את תפקיד הקאפו, ולפקח על קבוצת אסירים ולהתעלל בהם, לפעמים גם עד מוות ובכך לרכוש את אמונם של הגרמנים ואולי אף להישאר בחיים. לחלופין, יכל לבחרו שלא לקחת על עצמו את תפקיד הקאפו, אך לסכן בכך את חייו. סיפורו הגיע לנקודת שיא כאשר מפקד המחנה קיסקי, פנה לקבוצת האסירים שבה עבד הוניגמן ושאל אם יש בניהם קצב, הוניגמן ענה שזהו מקצועו וגם אישר כי הוא יודע להכות. כאשר מפקד המחנה פנה אל הוניגמן ואמר לו שהוא מעומד להיות קאפו והוא יצטרך להכות אסירים, הוניגמן סירב וניסה לברוח מן המחנה. בעקבות זאת הוניגמן הוצא להורג בשנת 1943 על ידי מפקד המחנה קיסקי. בסופו של דבר, קיבלו האסירים מפקד קאפו אכזרי אחר, אשר השמיד אותם אחד אחרי השני.

סוף חלופי - הוניגמן

זה היה בחורף 1942-1943, מפקד המחנה קיסקי פנה אל קבוצת אסירים שבה עבד הוניגמן. קיסקי שאל אם קיים ביניהם קצב, הוניגמן השיב שזהו מקצועו אז אינו ידע לשמה שאלתו של קיסקי. קיסקי הוסיף ושאל את הוניגמן אם יודע להכות, הוניגמן השיב בחיוב אך כבר הבין שביקורו של קיסקי הוא לא למטרות טובות.

קיסקי רצה למנות את הוניגמן לקאפו (מפקח על קבוצת אסירים, שחלק מתפקידו להיות אכזרי), ובכך ינצלו הוא ומשפחתו מידי הנאצים האכזריים. הוניגמן שהיה אדם יהודי ומוסרי, ידע כמה שעמו סובל בתקופה זאת ממש, לא היה מוכן לקחת חלק בתפקיד ולשתף פעולה עם הנאצים. הוא ידע שיבחר קאפו אחר במקומו אך גם ידע שאינו יוכל לשאת זאת על נפשו ושמשפחתו תבין זאת ותתמוך בהחלטתו.

קיסקי לקח את הוניגמן אל מחנה העבודה בכוח ובאכזריות, מאז לא נשמע אודות הוניגמן. למרות זאת, חבריו שניצלו מוקירים לו תודה עד היום על אמינותו וכנותו. ניצול שואה נוסף שהיה חברו הטוב של הוניגמן העיד שהוניגמן והוא היו באותו מחנה עבודה, וכשחלה, עזר לו הוניגמן כמה שיכל ובעזרתו של הוניגמן שרד.

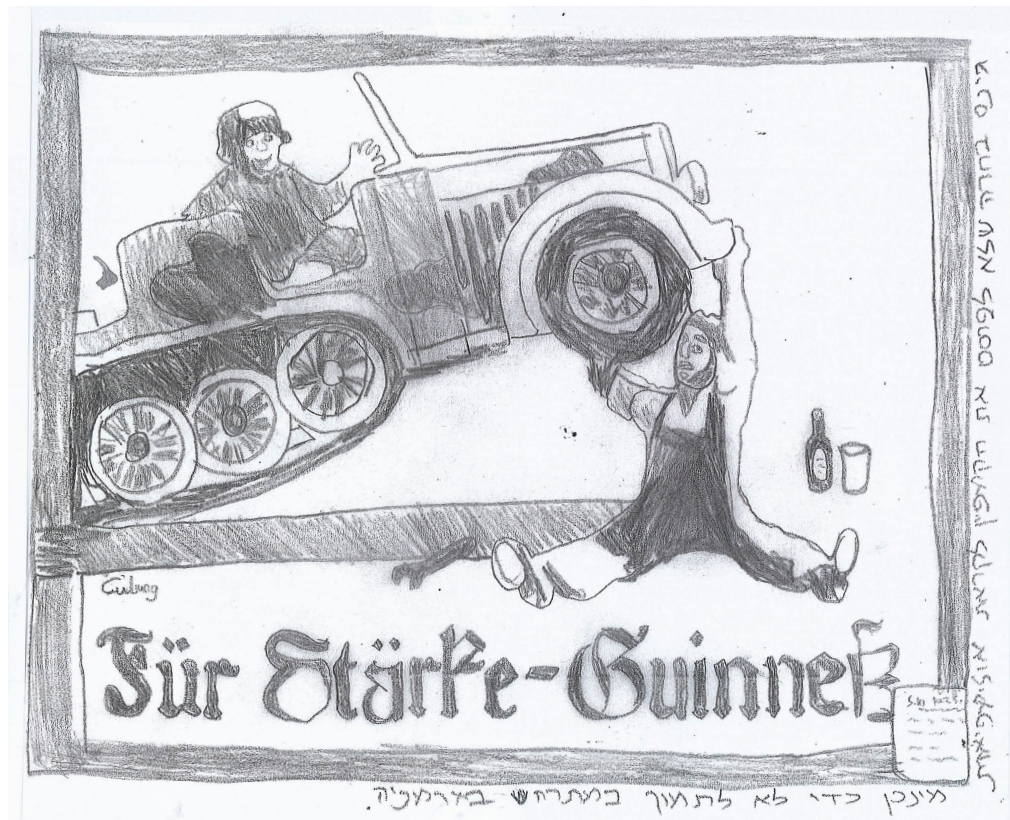
הוא סיפר שהוניגמן לא ניצל ונהרג בתאונת עבודה, זאת לאחר סבל רב בידי הנאצים ששנאו אותו שנאה אישית עקב סירובו לתפקיד הקאפו. אותו החבר כתב שיר תודה להוניגמן שנקרא "קיימים גם אנשים טובים", שיר זה נשמע ברוב הטקסים ביום השואה.

סוף חלופי -יעקב הוניגמן

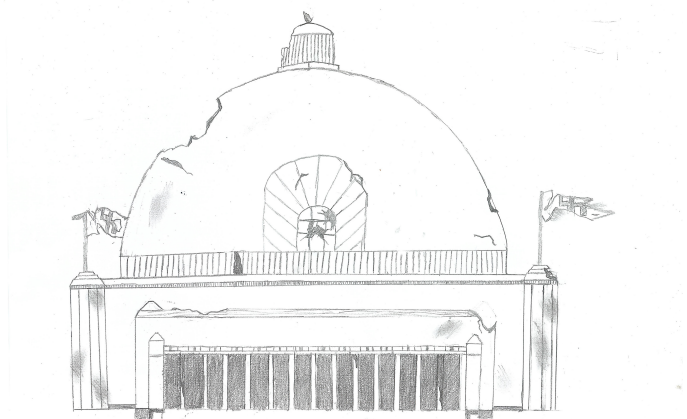
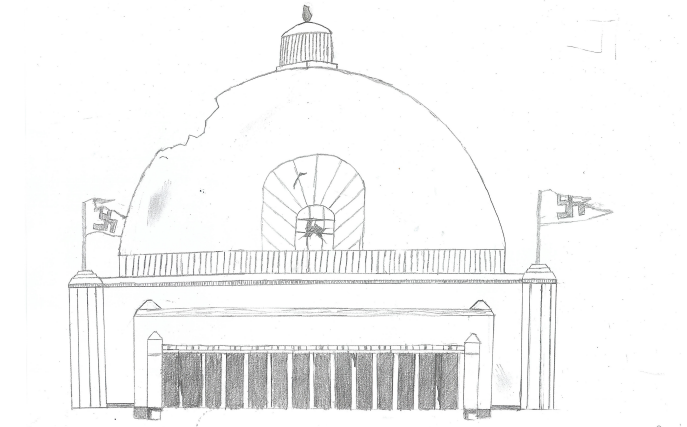
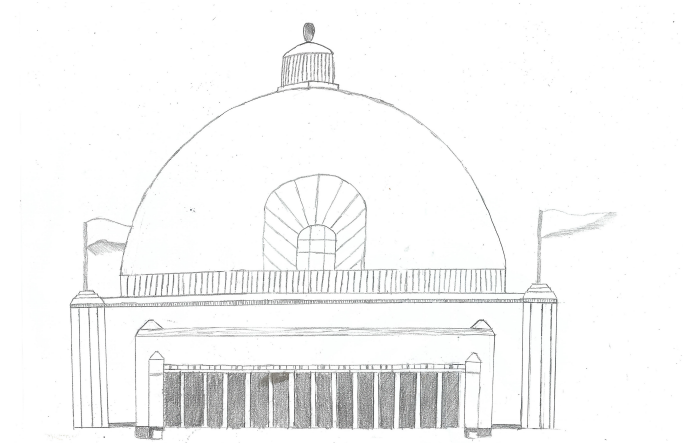
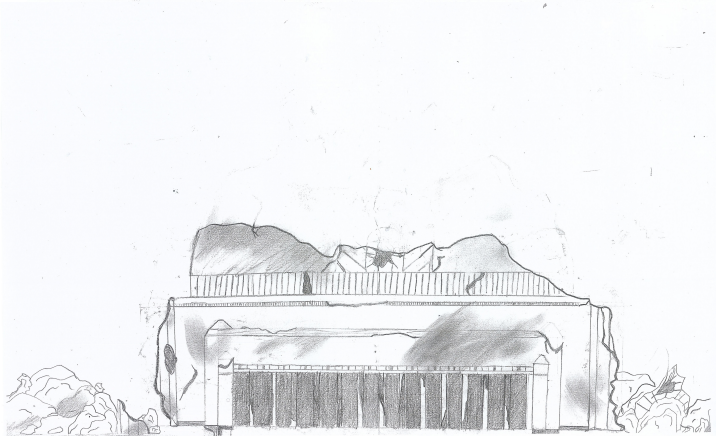
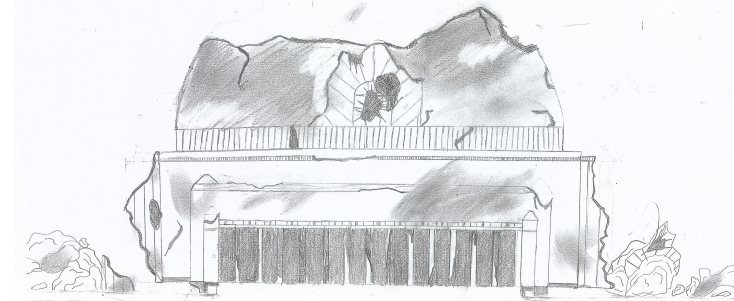
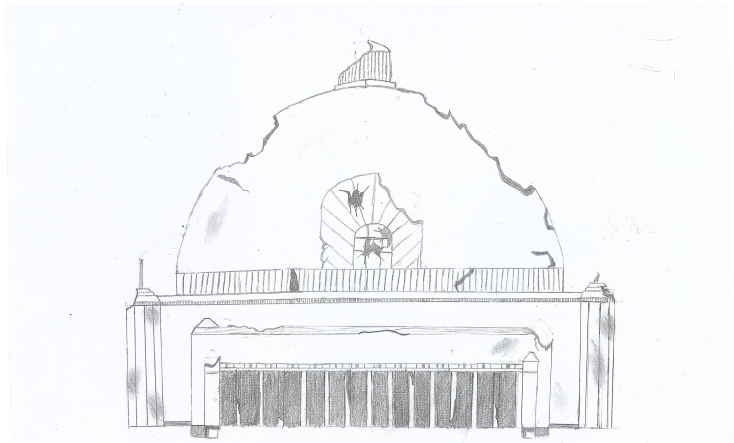
השנה הייתה 1942. הגיבור הלאומי "יעקב הוניגמן" נבחר בכפייה להיות קאפו. אפילו שלא אהב את התפקיד, ידע שאם הוא לא יעשה אותו מישהו אחר יעשה.

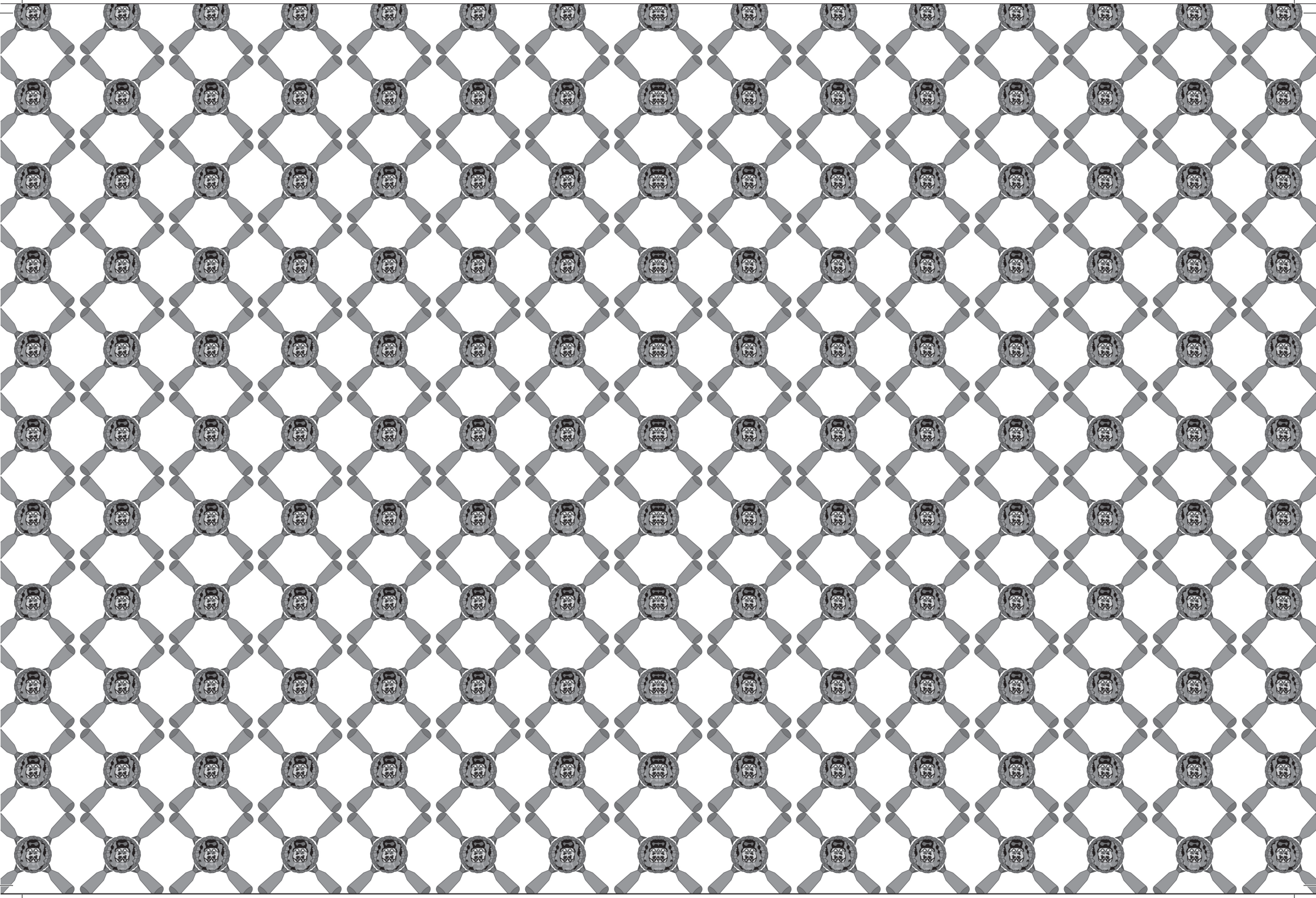
לאחר שנבחר, החליט הוניגמן לעזור ליהודים במחנות העבודה להיות חיים כמה שפחות קשים ולהפעיל אלימות רק כשהיא נדרשה. הוניגמן חיבר בני משפחה ביחד, עזר לשמור על סדר, דאג לכמה מהאסירים למנות מזון כפולות, הקל על כמה אנשים חולים בעבודותיהם ואפילו עזר לכמה יהודים לברוח.

הוניגמן הוצא להורג ב-1943 לאחר שנתפס בעודו מבריה גבר יהודי ממחנה עבודה. במהלך חייו הציל הוניגמן אלפי יהודים בשואה ממוות ועל כך נחשב לאחד מגיבורי מלחמת העולם השנייה.

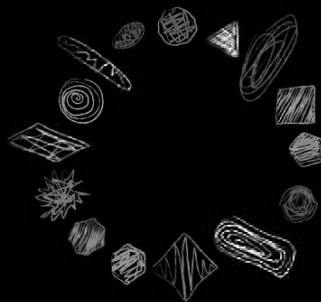
בר לנקרי

תלמידי/ות היסטוריה שכבה יא
בהנחיית דנה שידן אליאש וגור סלע

תלמידי/ות מגמת אמנויות העיצוב
בהנחיית עירית תמרי וענבל הלצר

בית הספר החדש חולון

תעש"ז